

LBRIS

We know
books

LEWIS WALLACE

Ben Hur

Traducere
ION GORUN

Editura MONDERO
București, 2008

spaniolii și din evenimentele care au dus la prăbușirea imperiului lui Montezuma.

În 1880 Wallace scrie romanul *Ben Hur*, o povestire sentimentală plină de aventuri, de întâmplări neprevăzute.

Drumul războinicului Ben Hur, cu sânge nobil, ajunge până la a obține însănătoșirea inimii prin credință.

Pe fondul începuturilor creștine, povestea nobilului evreu – trecând prin sclavie, agonie, răzbunare – este marcată de întâlnirea cu Cristos, de două ori.

Ben Hur este unul dintre cele mai populare romane ale vremii; se pare că într-un interval de câțiva ani, s-au vândut două milioane de exemplare. Mai multe ecranizări, cu premii Oscar, după romanul lui Lewis Wallace au avut ca subiect povestea de excepție a nobilului Ben Hur.

Dan Grigorescu

CARTEA ÎNTÂI

CAPITOLUL I

Gebel el Sublah se numește un îngust șir de munți, care se întinde, pe vreo cincizeci de mile, de la sud spre nord. Privind de pe coastele lor stâncoase roșii-albe spre răsărit, nu se vede înainte decât pustiul arab, de unde băntuie, de când se știe, vântul atât de primejdios viilor Ierihonului. Nisipul, suflat mai în jos de la pustiu, acoperă poalele șișului de munți; căci el formează un zid de apărare natural a pășunilor de la Moab și Ammon, la vest, ținuturi care altfel ar fi alcătuit și ele o parte a pustiului.

Arabii au întipărit felul lor de exprimare tuturor locurilor de la sudul și răsăritul Iudeei; astfel, după vorba lor, bătrânul Gebel e tatăl a nenumărate *vadi*, adică pâraie, care în anotimpul ploios se umplu de ape, pe care le poartă la Iordan sau în Marea Moartă. Taie ca în brazde șoseaua romană, care azi nu mai e decât umbra celei ce fusese odinioară, un drum prăfos pentru peregrinii din Siria la Mecca.

Dintr-unul din aceste *vadi*, adică din acela care se ramifică de la capătul Gebelului spre răsărit și răspunde în matca râului Iabbok, cel mai important afluent al Iordanului, se ivi un călător ce năzuia spre platoul pustiului.

Să ne îndreptăm mai întâi atenția asupra acestuia.

După înfățișare, putea să fie om de vreo 55 de ani și mai bine. Barba, ce-i cădea peste piept, se vedea că fusese odinioară neagră, dar acum avea fire cărunte. Fața-i era brună, ca și cafeaua prăjită, și înfășurată într-o basma roșie – *kufieh* îi zic astăzi copiii pustiului –

așa că nu se vedea decât în parte. Din când în când ridica ochii; erau negri și mari. Îmbrăcămintea-i era o haină ondulată, cum se obișnuiește peste tot în Orient. Călărea pe un dromader (cămilă cu o cocoșă) mare, alb, care purta în spinare un cort în miniatură.

Cine-l privea mai de aproape pe acest animal, nu se putea opri să nu-l admire. Culoarea și înălțimea lui, depărtarea picioarelor, corpul viguros, nu gras, dar încărcat de mușchi, gâtul lung, zvelt, a cărui îndoitură amintea gâtul de lebedă, capul, larg între ochi, ascuțit la bot, mersul elastic nobil, pasul sigur, domol, – toate dovedeau rasa siriană și o valoare neprețuită. Purta frâul ca de obicei; pe frunte-i atârnau ciucuri roșii stacojii, iar de gât îi atârnau lanțuri de bronz, cu zurgălăi de argint la capete; dar lipseau hăturile pentru călăreț, ca și cureaua pentru călăuză.

Povara de pe spinarea animalului era atât de ingenioasă, încât inventatorul ei ar fi devenit celebru la orice alt popor, afară de orientali. Era alcătuită din două părți în formă de lăzi, lungi de câte patru urme, atârnând de ambele laturi ale animalului. Interiorul lăzilor era căptușit cu perne și acoperit cu covoare; erau întocmite așa, că se putea șede comod, sau odihni rezemat; peste tot se întindea o foaie de cort, verde. Curelele late, cu numeroase legături și încrucișări, țineau întreaga întocmire în poziția potrivită. Astfel, inventivii fii ai lui Kuș* s-au priceput să facă pe cât se poate mai comodă călătoria prin arșița pustului, fie din datorie, fie pentru plăcere.

Când cămila ieși din *vadi*, călătorul lăsase în urma lui hotarul vechiului Ammon, El Belkas.

Era dimineața. Soarele din fața lui era pe jumătate ascuns în ceață; înaintea lui se întindea și pustiu, – nu ținutul nisipurilor mișcătoare –, acesta era mai departe înainte, ci un ținut unde vegetau plante pitice și solul îl acopereau blocuri de granit risipite și pietre sure sau negre printre care răsăreau salcâmi firavi și smocuri de iarbă aspră.

Călătorul nu părea a da atenție, nici păsărilor care se refugiau, nici vreunei vulpi sau hiene. De sub acoperământul lui verde, privea fix spre un punct anume, cu ochi visători.

După două ore de mers spre răsărit, peisajul începea să ia o altă înfățișare. Gebelul se întindea de-a lungul orizontului de vest, ca

o panglică albastră-palidă. Ici-colo se înălța câte o colină de lut și nisip cimentat. Răsăreau și pietre de bazalt, în forma lor în cerc, ca avanposturi ale munților; încolo nu era decât nisip, când lins, când încrețit, în formă de creste unduitoare. Deodată cu peisajul se schimbaseră și atmosfera. Soarele, topind roua și ceața, făcea să se ridice o adiere plăcută în arșița iradiind din pământ.

Două ore mai trecură, fără oprire sau schimbarea direcției.

Vegetația încetă cu totul. Crustele de nisip se spărgeau sub pașii cămilei. Gebelul nu se mai vedea; niciun punct de orientare nu mai era.

Cum nu se zărea niciun loc de popas undeva, stăruința călătorului trebuia să pară tot mai stranie. Nimeni nu călătorește de plăcere prin pustiu. Acesta nu putea fi scopul omului nostru; nici un fugar nu s-ar fi putut bănuie că este; nu privea deloc în jurul lui; niciun semn de temere sau curiozitate nu se putea observa la el.

Era tocmai la amiază, când dromaderul se opri de la sine și scoase acel strigăt văietător, cu care ei își vestesc oboseala prea mare, și cer odihnă.

Omul din cort tresări, ca deșteptat din somn. Împinse perdelele la o parte, se uită spre soare și examină lung și minuțios ținutul în toate direcțiile, ca pentru a se asigura dacă sosise la locul voit. Apoi respiră adânc, mulțumit și afirmă ca și când ar fi vrut să zică: În sfârșit! Își încrucișă brațele pe piept, plecă fruntea și rosti încet o rugăciune. Apoi porni să coboare. Cu strigătul: „ikh! ikh!”, pe care desigur l-au auzit și cămilele favorite ale lui Iov, dădu animalului îndemnul să îngenuncheze. Acesta ascultă, încet și grohând.

Călătorul puse piciorul pe gâtul zvelt și coborî pe terenul nisipos.

CAPITOLUL II

S-ar fi putut cunoaște acum că omul era de o statură minunată de proporționată, mai mult viguros decât înalt. Desfăcu șnurul de mătase ce-i lega turbanul și netezi crețurile, până ce fața-i apărură liberă; expresia-i era energică, culoarea aproape neagră. Dar fruntea joasă largă, nasul vulturesc, colțurile pleoapelor ușor îndreptate în

* E vorba de etiopieni. Kuș, un fiu al lui Cham, e socotit drept străbunul lor. (n.tr.)

afară, părul des, negru, de o strălucire metalică, ce-i cădea în plete până pe umeri, erau dovezi sigure despre originea lui: așa trebuie să fi fost faraonii și Ptolomeii de mai târziu, sau Mizraim, tatăl egiptenilor (Mizraim, al doilea fiu al lui Cham, fratele lui Kuș).

Ciudat era că, deși umbla printr-o regiune vizitată uneori de lei, leopardi și de oameni semisălbatici, nu purta arme cu dânsul. Era deci pe un drum pașnic și sau era foarte îndrăzneț, sau sta sub o protecție deosebită.

Călătoria lungă și obositoare îi amortise membrele; își freca mâinile și bătea din picioare, impresurând de mai multe ori credinciosul animal, care acum rumega mulțumit.

Uneori călătorul se oprea și, ducând mâna streășină la ochi, cerceta pustiul, până unde putea să ajungă cu privirea. De câte ori făcea acest gest fața i se posomora, ca de o dezamăgire; aceasta însemna că cel sau cei pe care îi aștepta, nu se arătau. Dar ce afacere putea să fie aceea, ca să fie tratată în locul acesta pustiu?

Cu toată dezamăgirea, se vedea că străinul nu pierdea speranța ca să mai vină cei așteptați. Se duse și luă un mic ulcior cu apă și un burete cu care udă ochii, nările și botul animalului. Apoi, luă un braț de pari și o trestie groasă. Înfingându-le în pământ și întinzând o pânză deasupra, alcătui o locuință confortabilă, mai mică, firește, decât a unui emir sau șeic, altminteri însă foarte asemănătoare. Acum, aduse o pătură pătrată de lână și o întinse pe jos în cort în partea dinspre răsărit. Apoi ieși și porni a cerceta cu privirea și mai cu atenție decât adineaori, în toate părțile. Afară de un șacal care alerga în depărtare peste șes și un vultur care-și luase zborul spre golful Akaba, întregul pustiul era ca și mort.

Se întoarse spre cămilă și îi zise încet, într-o limbă cu accent străin:

– Suntem departe de patrie, fugarule iute ca vântul, suntem departe de patrie, dar Dumnezeu e cu noi. Răbdare!

Apoi, puse grăunțe într-un sac și-l atarnă de gâtul animalului. Văzându-l cum ronțăie pașnic, ieși iar să iscodească în depărtare; dar razele drepte ale soarelui fierbinte tulburau atmosfera.

– Vor veni, își zise el liniștit; cine mă călăuzește pe mine, îi călăuzește și pe ei. Voi pregăti totul.

Un coș cu nuiele și câteva săculețe, pe care le aduse din cortul din spatele cămillei, conținea tot ce era necesar unui prânz:

coșulețe din fire de palmier, împletite în formă de blide, vin în burdufuri mici de piele, carne de berbec uscată și afumată, rodii siriene fără sâmburi, curmalele cele mai frumoase din El Șelabi în Arabia centrală, apoi brânzeturi și pâine dospită din cea mai bună brutărie egipteană. Toate astea le așeză în rânduală pe pătura de sub cort și puse apoi trei basmale de mătase drept șervete, așa cum obișnuiesc orientalii bogați să ofere oaspeților lor, ca să le întindă peste genunchi. Se putea deduce de aici numărul persoanelor pe care le aștepta ca oaspeți.

Totul era acum pregătit. Ieși din cort, și iată! departe la răsărit se vedea un punct negru pe întinderea pustiului. Călătorul rămase ca ținut locului; ochii i se deschideau mari; un fior de sfințenie îi trecea prin corp.

Punctul creștea, acum era cât mâna; în sfârșit, începu să ia oarecare forme. Mai târziu, recunoscă un dromader mare, alb, la fel cu al său, și purtând în spinare litiera de călătorie a unui indian. Egipteanul își încrucișă brațele peste piept și ridică ochii la cer. „Numai Dumnezeu e mare!” exclamă, pe când ochii i se umpleau de lacrimi și sufletul i se înfiora de evlavie.

Străinul se apropia din ce în ce. Văzând pe omul dinaintea cortului, în atitudine de rugăciune, încrucișă și el brațele, lăsă capul în jos și se înclină în tăcere.

După câteva momente coborî de pe cămilă și merse într-o întâmpinarea egipteanului, iar acesta într-a lui. Un moment se uită unul la altul, apoi se îmbrățișară, adică fiecare din ei puse brațul drept pe umărul celuilalt și cel stâng în jurul brăului, apoi apăsă cu bărbia mai întâi la dreapta, apoi la stânga pieptului.

– Pace ție, o slujitor al Dumnezeului celui adevărat! zise străinul.

– Și ție, o frate în credința cea adevărată, – răspunse egipteanul cu căldură –, și ție pace și bun-venit!

Noul sosit era de statură înaltă, uscățiv; ochii îi erau afundați în cap; părul și barba-i erau albe, fața brună-roșiatică. Nici el nu purta arme asupra lui. Îmbrăcămintea-i era aceea a unui indian; în jurul capului purta un turban cu numeroase cute; încolo, îi șemăna portul cu al egipteanului, numai că haina deasupra era mult mai scurtă, și lăsa să se vadă pantalonii largi, încheiați la glezne. În picioare avea un fel de pantofi, toată îmbrăcămintea era în alb.

Expresia feței omului era serioasă, aproape severă. Numai ochii îi trădau sentimente omenesti, căci lacrimi luceau în ei, când ridică fruntea de pe pieptul egipteanului.

– Numai Dumnezeu e mare! exclamă, repetând vorbele egipteanului.

– Și binecuvâtați cei din slujba Lui! răspunse acesta. Dar să așteptăm, adăugă, să așteptăm, căci iată de colo vine și celălalt.

Se uită spre nord, de unde, vizibil ochilor, venea o a treia cămilă, de asemenea albă, și legănându-se ca o corabie. Așteptară până ce sosi înaintea lor și coborî îndreptându-se spre dâșii.

– Pace ție! îi zise indianul, îmbrățișându-l.

– Fie voia Domnului! răspunse acesta.

Noul sosit nu semăna deloc cu prietenii lui; era de o constituție mai delicată și fața-i era albă. Părul bogat, ondulat, de culoare deschisă, forma o cunună deasupra capului său mic, dar frumos. Ochii albaștri-închis priveau cu căldură și dovedeau un temperament delicat și un caracter nobil, sincer. Era neînarmat și el. Sub o haină de lână, bogată în falduri și pe care o purta cu grație firească, se vedea o tunică scurtă în mâneci, până la genunchi, și care nu lăsa descoperite decât gâtul, brațele și picioarele; la mijloc era strânsă cu un brâu; în picioare avea sandale. Cei cincizeci sau mai bine de ani, ce trecuseră peste dâșul, îl făcuseră un om serios, cumpănind orice cuvânt, fără a-i atinge vigoarea intelectuală sau corporală. Nu mai e nevoie să accentuăm că era de origine greacă.

După ce se desfăcu din îmbrățișarea cu egipteanul, acesta zise cu vocea tremurătoare: „Spiritul m-a condus cel dintâi aici; de-aici cunosc că sunt destinat să fiu conducătorul fraților mei. Cortul l-am ridicat, pâinea așteaptă să fie frântă; veniți să-mi fac îndatorirea”.

Luându-i de mână, îi duse înăuntru, le scoase sandalele, le spălă picioarele, le turnă apă peste mâini și le uscă cu prosoape.

După ce se spălă și el pe mâini, zise:

– Să vedem acum de noi, fraților, după cum cere misiunea noastră, și să ne întărim pentru cele ce ne mai rămân de făcut astăzi. În vremea mesei, vom putea să ne cunoaștem, și fiecare dintre noi să afle cine sunt ceilalți, de unde vin și cum se numesc.

Îi așeză așa, ca să se poată privi în ochi. Plecară capul cu toții, își încrucișară brațele peste piept și rostiră tare, împreună, această simplă rugăciune:

– „O, Doamne și Tatăl al tuturor! Ce avem aici, este de la tine; primește mulțumirea noastră și ne binecuvântează, ca și de aici înainte să mergem pe căile Tale”.

Sfârșind, se uită mirati unul la altul. Fiecare din ei vorbise într-o limbă pe care ceilalți doi n-o mai auziseră, și totuși o pricepeau perfect. Plini de evlavie, simțeau minunea lui Dumnezeu.

CAPITOLUL III

Întâlnirea, de care spuneam, s-a întâmplat, ca să întrebăm cronologia de pe atunci, în anul 747 de la întemeierea Romei. Era în luna decembrie și în părțile de la răsăritul Mării Mediterane domnea o vreme iernatică. O călătorie prin pustiu, pe o astfel de vreme, nu poate lipsi să nu deștepte pofta de mâncare. Toți cei trei o simțeau și făcură cinste bucatelor. Vinul învioră convorbirea.

– Unui călător prin țări străine, nimic nu poate să-i fie mai plăcut, decât să-și audă numele rostit din gură de prieten, zise egipteanul. Multe zile vom fi împreună; de aceea, e timpul să ne cunoaștem. Așadar, dacă vreți, să vorbească mai întâi acela care a venit pe urmă.

Încet întâi, ezitând, începu greul.

– Ceea ce am eu de povestit, fraților, e atât de ciudat, încât nici nu știu de unde să încep și ce să spun. Nu mă pricep nici pe mine; atâta știu, că îndeplinesc voința Unuia mai de Sus, și că a merge în căile Lui, e o desfătare.

Mișcat, se opri, – pe când ceilalți doi, respectându-i sentimentele, plecară ochii.

– Departe de aici spre apus, – reîncepu el –, este o țară care n-are să fie uitată niciodată, căci a dat omenirii tezaur de filosofie, de elocvență, de poezie, de glorie militară. Vorbesc de Grecia. Eu sunt Gaspar, fiul lui Cleante din Atena. Poporul din care fac parte s-a dedicat artelor și științei, și am moștenit și eu aceeași dispoziție. Doi din cei mai mari filosofi ai noștri (Platon și Aristotel) vestesc, unul dogma sufletului nemuritor al omului, celălalt dogma unui singur și fără de sfârșit, drept Dumnezeu. Eu am adoptat aceste două dogme,

căci îmi ziceam: trebuie să fie, între Dumnezeu și suflet, o legătură pe care n-o cunoaștem încă. În privința asta, spiritul cercetător al omului n-a putut pătrunde decât până la un punct. De-acolo nu mai știu.

Indianul zâmbi.

– În nordul țării mele, urmă grecul, în Tesalia, e un munte vestit, Olimpul. Tradiția spune că era acolo lăcașul zeilor; acolo stă Zeus, cel mai mare dintre zei. Acolo m-am dus. Într-o ramificare spre sud-est a muntelui am găsit o peșteră, unde m-am retras dedicându-mă cu totul meditației și implorând o revelație. Credința mea vie în Dumnezeu cel mai mare și nevăzut mă făcea să sper că dorința sufletului meu mi-o va împlini.

– Și ți-a împlinit dorința? zise indianul cu nerăbdare.

– Ascultați, fraților, urmă grecul stăpânindu-și cu greu emoția; intrarea sihăstriei mele dădea deasupra unui braț de mare, golful de la Thermae. Într-una din zile am văzut căzând peste bordul unei corăbii, ce plutea acolo, un om. Înotă la țarm. Îl scosei și-l îngrijii. Era un iudeu, bine inițiat în istoria și legile poporului său. De la el am aflat că Dumnezeu întrebărilor mele există cu adevărat, ba de multe secole el a fost legiuitorul, stăpânitorul și regele israeliților. Vestea asta era ea oare altceva decât revelația pe care o visasem? Credința mea deci nu rămăsese stearpă; Dumnezeu mi s-a arătat!

– Așa cum se arată tuturor celor ce îl cheamă cu o astfel de credință, zise indianul.

– Dar vai! – interveni egipteanul – cât de puțini sunt aceia care îl înțeleg când le vorbește!

– N-a fost numai atâta, urmă grecul; omul, ce mi-a fost trimis în chip atât de miraculos, mi-a spus mai multe. Mi-a spus că profeții, care după întâia revelare comunicau și vorbeau cu Dumnezeu, i-ar fi asigurat că El va veni iarăși. Mi-a spus și numele acelor profeți și a citat chiar cuvintele lor din cărțile sfinte. Și mi-a mai spus și că a doua venire are să fie în curând, ba chiar e așteptată acum în Ierusalim.

– Oricum, – urmă el după o pauză – oricum acel om afirmă că acest Dumnezeu și revelarea, de care vorbise, au fost și vor fi și în viitor numai pentru evrei. Acel care va veni, va fi regele Iudeilor. Așadar, pentru restul lumii nu va avea nimic? Întreba eu.

– Nu, îmi răspunde el cu mândrie, noi suntem poporul ales! Acest răspuns nu mi-a putut omorî speranța. Pentru ce acest

Dumnezeu să-și restrângă iubirea și binefacerile asupra unei țări, ca și asupra unei singure familii? Abia așteptam să aflu adevărul.

– Când evreul a plecat mai departe, am căutat, prin rugăciune repetată, să mă fac vrednic de-a vedea cu ochii mei și de a-L slăvi pe regele promis, când va veni. Într-o noapte stăteam la gura peșterii mele, și mă gândeam la misterul existenței; căci dacă L-aș cunoaște, aș cunoaște și pe Dumnezeu. Deodată răsări, din întunecimea ce zăcea peste mare, o stea; se ridica încet și se apropia, până ce s-a oprit deasupra muntelui și a peșterii, așa că lumina-i cădea asupra mea. Mă prosternai și adormii. În vis am auzit un glas: „O, Gaspar, credința ta a biruit! Binecuvântat să fii! Cu alți doi, care vor veni de la alte două capete ale Pământului, vei vedea pe Cel care trebuie să vină, și vei da mărturie despre El. De dimineață te scoală, și mergi să-i întâmpini; încrede-te în spiritul care are să te povățuiască!”

„Dimineața, când m-am deșteptat, spiritul strălucea mai tare decât soarele. Îmi scosei haina de pustnic și mă îmbrăcai ca și mai înainte. Dintr-o ascunzătoare luai comoara pe care o adusesem de la oraș. O corabie trecea. Mă primi pe bord și debarcai în Antiohia. Acolo mi-am cumpărat cămila asta cu echipamentul ei. Prin grădinile înflorite de pe țărmul Orontesului, trecui pe la Emesa, Damasc, Bosra și Filadelfia – (aceste două fac parte încă din Palestina) – și de-acolo am venit aici.

Iată, fraților, aceasta e povestirea mea; s-o aud și pe a voastră.”

CAPITOLUL IV

Egipteanul și indianul se uitară unul la altul. Cel dintâi făcu un semn cu mâna, și al doilea începu:

– Fratele nostru a vorbit bine; aș vrea ca și cuvintele mele să fie tot atât de înțelepte...

Se opri un moment, apoi urmă:

– Numele meu, fraților, e Melchior. Limba în care vă vorbesc, dacă nu e cea mai veche din lume, e aceea în care s-a scris mai

întâi: zic despre sanscrita indiană. Poporul meu a fost cel dintâi care a pășit pe terenul științelor. Cărțile noastre vor supraviețui tuturor timpurilor. Ele sunt cele patru Vede, cărțile de religie și de învățătură. Se adaugă la acestea diferite alte opere care tratează aproape toate tărămurile cunoștințelor omenești, precum și cele două poeme epice Ramayana și Mahabharata. Aceste cărți, care conțin prescripții religioase, sunt acum moarte pentru mine; totuși, ele vor permite de-a pururi o privire asupra florilor spiritului indian. Flori, dar fructe n-au dat, căci chiar acele cărți închid oricărui progres porțile. Ele învață că omul nu trebuie să-și îndrepte spiritul spre descoperiri noi, căci Cerul s-a îngrijit el de toate cele necesare. Cărțile noastre, Shastra, învață despre un zeu superior numit Brahm; poemele noastre vorbesc despre virtute și fapte bune, precum și despre suflet. De aceea, fratele meu îmi va permite să observ, că secole mai înainte de a fi fost poporul lui cunoscut, ideile mari despre Dumnezeu și suflet preocupau toate puterile spirituale indiene. Aceleași cărți învață, mai departe, că Brahm constă dintr-o trinitate: Brahma, Vișnu și Șiva. Cel dintâi, Brahma, așa spun cărțile mai departe, e creatorul poporului nostru, pe care chiar de la creare l-a împărțit în patru caste. Din gura lui Brahma a răsărit casta cea mai înaltă și mai nobilă, aceea a brahmanilor, singurii învățători ai Vedelor, care au purces în același timp de pe buzele lui, desăvârșite cărți ale tuturor științelor folositoare. Din brațele lui au ieșit războinicii, din piept, reședința vieții, din picioarele lui în sfârșit clasele de jos, destinate să slujească celorlalte clase; aceștia sunt sclavii, servitorii, muncitorii, meseriașii. Observați, apoi, că o lege, ce s-a dat deodată cu crearea omului, oprește trecerea dintr-o castă într-alta. Un brahman nu poate deveni membru al unei caste inferioare; dacă se întâmplă să calce legile clasei sale, e izgonit și nu poate să aibă contact decât cu izgoniții.

„Și eu am fost din naștere brahman. Toată viața mea, din leagăn, a fost strict reglementată, pe zi, pe ore. Nu puteam apoi să fac niciun pas, să mănânc, să beau sau să dorm, fără primejdia de-a călca vreo poruncă. Pedepsa atinge sufletul. După însemnătatea greșelilor, sufletul avea să ajungă într-unul din ceruri – cel mai de jos e al lui Indra, cel mai de sus al lui Brahma – sau să se întrupeze într-un vierme, o muscă, un pește sau alt animal. Răsplata pentru

desăvârșita respectare a tuturor regulilor avea să fie contopirea în Brahm, ceea ce însemna liniște și inactivitate deplină.“

După puțină reflecție, indianul urmă:

– Prima treaptă a vieții unui brahman e timpul studiilor, a uceniciei. Când să trec în a doua treaptă, adică să mă căsătoresc, începui să mă îndoiesc de toate, chiar de Brahm; în ochii brahmanilor eram un eretic. Din adâncul abisului unde mă aflam, zărisem sus o lumină, și năzuiam spre ea. După ani de străduință, în sfârșit, ajunsei să cunosc temeiul oricărei vieți, esența religiei, legătura dintre suflet și Dumnezeu: iubirea!

Fața suptă a bunului om ardea; împreună mâinile. Urmă o tăcere adâncă; ceilalți doi se uitau la dânsul; grecul avea lacrimi în ochi.

În sfârșit, indianul continuă:

– Fericirea iubirii stă în faptă; proba ei este ceea ce facem pentru binele altora. Eu nu-mi găseam liniștea. Brahm umpluse lumea cu atâta mizerie! Soarta tristă a castelor de jos îmi zăcea la inimă. La revărsarea apelor sfinte ale Gangelui, în Oceanul Indian, e Insula Ganga Lagor. Acolo m-am dus. În umbra templului ridicat albului Kapila (întemeietorul celui mai vechi sistem filosofic, și care să fi trăit cu mult înainte de Buddha), credeam să găsesc liniștea, printre discipolii omului sfânt și a amintirii sale. Dar de două ori pe an veneau cete de pelerini indieni ca să se curețe de păcate în apele sfinte. Mizeria lor făcu doar să-mi crească iubirea. Și iubirea asta îmi dădu îndemn puternic să vorbesc; mă codeam, căci un cuvânt în contra lui Brahm sau a treimii sau a Shastrei mi-ar fi pecetluit soarta; o dovadă de iubire față de brahmanii izgoniți, care se târau pe acolo ca să moară pe nisipul fierbinte, și așa fi devenit și eu unul dintre ai lor, așa fi fost pierdut pentru totdeauna familiei mele, țării, castei mele cu privilegiile ei. Iubirea a învins! Am vorbit discipolilor în templu; ei m-au izgonit. Am vorbit pelerinilor; ei m-au alungat cu pietre din insulă. Am încercat să propovăduiesc în drum; ascultătorii fugiră de mine sau îmi amenințau viața. În toată India nu era niciun locșor unde să fi putut găsi liniște sau siguranță, chiar nici printre cei izgoniți; căci deși greșiseră, totuși credeau în Brahm. În dezolarea mea, căutai un loc singuratic, unde, ferit de oameni, să pot fi singur cu Dumnezeu. Acolo, în post și rugăciune, m-am pregătit de moarte.

„Într-o noapte rătăceam pe țărmul Lacului Lang-Tso, acolo la mijlocul pământului, de unde izvorăsc Indul, Gangele și Brahmaputra, și ziceam în tăcerea ce mă împresura: „Când va veni Dumnezeu să-și ceară ce e al Lui? Nu există oare mântuire?” Deodată începu să tremure o lumină peste întinderea de apă; se ridică apoi o stea, se apropie spre mine și se opri deasupra mea. Lumina ei mă orbea. Pe când zăceam la pământ, auzii un glas care-mi vorbea cu nespusă blândețe: „Iubirea ta a biruit. Binecuvântat să fii, fiu al Indiei! Mântuirea e aproape. Cu alți doi, care vor veni din părți depărtate ale Pământului, vei vedea pe Mântuitorul și vei da mărturie despre El. De dimineață, scoală și mergi într-o întâmpinare lor; încrede-te în spiritul care are să te călăuzească”. Din acel moment, lumina mi-a rămas aproape. În dimineața următoare am plecat, la început tot pe drumul pe care venisem. Într-o despicătură de stâncă am găsit o piatră prețioasă de rară valoare, pe care am vândut-o în Hurdvar. Prin Lahore, Kabul și Iezd am venit la Ispahan. Acolo am cumpărat cămila și am plecat îndată mai departe la Bagdad, fără a mai aștepta o caravană. Mergeam singur, fără teamă, căci spiritul era cu mine și este și acum. Ce cinste pentru noi, fraților! Să-L vedem pe Mântuitorul, să-L vorbim, să-L slăvim!... – Am terminat.”

CAPITOLUL V

Vioiul grec izbucni în exclamații de bucurie și felicitări. Apoi luă cuvântul egipteanul, cu demnă seriozitate:

– Salut îți zic, frate! Tu ai suferit mult; de aceea mă bucur de biruința ta. Dacă vreți, vă voi povesti acum istoria mea. Așteptați un moment!

Se duse să vadă de cămile; reîntorcându-se, începu:

– Cuvintele voastre, fraților, au pornit de la spirit; și spiritul mă va învăța să le înțeleg. Fiecare din voi a vorbit îndeosebi despre patria lui; ca început, să vorbesc și eu despre poporul meu. Eu sunt Baltazar din Egipt.

Cuvintele din urmă fură rostite încet, dar cu atâta demnitate, încât ceilalți doi se înclinară.

– Aș putea, urmă el, să scot la iveală cu deosebire merite care sunt proprii poporului meu; mă voi mărgini la una singură. Istoria universală începe cu noi. Noi am fost cei dintâi care am eternizat diferitele evenimente cu scrierea, de aceea, noi nu cunoaștem tradiții și mituri; în loc de poezie, vă oferim realitate. Pe frontispiciile palatelor și templelor noastre, pe obeliscuri, pe zidurile interioare ale cavourilor, am însemnat numele regilor noștri și faptele lor; pe mlădiosul papirus am înscris înțelepciunea filosofilor noștri și misterele religiei noastre, pe toate afară de unul, despre care vreau să vă vorbesc. Mai vechi decât Vedele indienilor, o Melchior, mai vechi decât cântările lui Homer sau decât metafizica lui Platon, o Gaspar, mai vechi decât cărțile sfinte ale chinezilor, mai vechi chiar decât cărțile lui Moise, – cele mai vechi dintre toate însemnările scrise sunt acelea ale primului nostru rege Menes –, sunt scrierile lui.

Se opri un moment și uitându-se prietenos la grec, îi zise:

– Cine, o Gaspar, au fost învățătorii poporului grec în epoca tinereții lui?

Grecul se înclină zâmbind.

– Din acele însemnări, reluă Baltazar, știm că înaintașii noștri, când au venit din Răsăritul depărtat, din leagănul omenirii, despre care a vorbit Melchior, au adus cu ei istoria lumii dinaintea potopului, și din timpul potopului, pe care au învățat-o de la fiii lui Noe, propovăduiau despre un Dumnezeu Creator al Totului și despre sufletul nemuritor. Străbunul nostru Mizraim a răspândit ideea despre Dumnezeu și despre sufletul nemuritor pe malurile Nilului. Atunci ideile acestea erau încă netulburate, curate, ușor de înțeles, cum e tot ceea ce Dumnezeu face pentru binele omenirii; tot atât de simplu era și cel dintâi serviciu divin, cu cântări și rugăciuni. Căci religia nu e decât legea care unește pe om cu Creatorul său; în curățenia ei, ea nu cunoaște alte elemente decât Dumnezeu, sufletul și reciproca lor cunoaștere, de aici purced apoi serviciu divin, iubire și răsplată. Această lege – ca toate legile de origine divină – de exemplu, legea care unește Pământul cu Soarele – a fost dată de Creator chiar dintru început. Aceasta, fraților, a fost religia primei familii, a fost religia părintelui nostru Mizraim.

Desăvârșirea e Dumnezeu; simplitatea e desăvârșire. Blestemul e că oamenii nu vor să lase astfel de adevăruri în simplitatea lor.

„Cum ne spun vechile hrisoave, Mizraim, când a venit în Egipt, a găsit țara în stăpânirea etiopienilor, popor fanatic, primitiv. Poeticul Persian se supune Soarelui, ca întruchiparea celui mai mare zeu al lui, Ormuzd; credincioșii din Orientul Îndepărtat își cioplesc zeii din lemn sau din fildeș; dar etiopianul, necunoscător de scriere, de artă sau de știință, se mulțumea cu slăvirea animalelor: pisica-i era sfântă ca Ra, taurul ca Isis, cărăbușul ca Ftah. Lupta împotriva acestui grosolan cult al animalelor s-a terminat cu adoptarea religiei noului regn. Atunci s-au ridicat clădirile acelea enorme ce acoperă tot ținutul Nilului până în pustiu: obeliscuri, labirinturi, piramide, morminte de regi, și printre ele și morminte de crocodili. Atât de jos, fraților, au putut să cadă urmașii lui Mizraim.

– Dar, urmă el emoționat, să nu-mi disprețuiți poporul pentru aceasta. El nu l-a uitat pe Dumnezeu. Am spus mai înainte, cum vă veți aduce aminte, că la noi toate secretele religiei au fost scrise, afară de unul; despre acesta vreau să vă spun. Aveam rege odinioară un faraon care voia să reformeze totul. Pe atunci, evreii trăiau în țara noastră ca sclavi. Însă țineau la Dumnezeul lor. Când n-au mai putut suporta apăsarea, au fost eliberați într-un chip ce nu se poate da uitării. Și acestea sunt scrise. Moise, el însuși evreu, veni în palatul regelui și ceru, pentru poporul subjugat al evreilor, care se înmulțise la milioane de oameni, permisiunea ca să părăsească țara; cerea acest lucru în numele Dumnezeului lui Israel. Faraonul a refuzat. Și ascultați ce s-a întâmplat! Mai întâi toate apele lacurilor și râurilor, fântânilor și rezervoarelor, s-au preschimbat în sânge. Regele totuși stăruia în refuzul lui. Veniră broaște peste tot. Nu se înduplecă. Atunci Moise aruncă în aer o cenușă, și o ciumă se dezlănțui printre egipteni. Pieriră și vitele, dar evreii erau cruțați. Lăcuste veniră și distruseră toată vegetația. În amiază se întuneca cerul ca în noapte, încât nu se vedea om de om. În sfârșit, într-o noapte muriră toți noii-născuți ai egiptenilor, dimpreună cu noul-născut al Faraonului. Acum consimți. Dar când evreii plecară afară din țară, își trimise oastea în urmărire lor. În ultimul moment s-a desfăcut apa mării, așa că fugarii au putut trece ca pe uscat. Când însă urmăritorii au dat năvală după ei, valurile s-au închis și au înecat cai, oameni, care, dimpreună cu regele lor...

– Istoria asta am auzit-o din gura evreului, zise grecul, cu ochii strălucitori.

– Da, dar prin mine vorbește Egiptul și nu Moise. Preoții din vremea aceea au săpat în marmură descrierea evenimentelor ai căror martori au fost. Acum am ajuns la secretul care sigur n-a fost scris. Din zilele acelui nefericit faraon, aveam în țara noastră o îndoită religie: una publică și alta secretă; cea dintâi pentru popor, care se închina la idoli, a doua pentru preoțime, care a păstrat credința în unul Dumnezeu. Bucurați-vă cu mine, fraților! Toate furtunile care s-au dezlănțuit peste țară cu năvala multor popoare sau chiar de către regii noștri proprii, toate invențiile dușmanilor, toate vicisitudinile timpurilor, n-au putut nimici adevărul; ca un grăunte de sămânță sub o stâncă, a supraviețuit tuturor furtunilor; și acum a răsărit ziua!

Egipteanul luă ulciorul și trase câteva înghițituri de apă. Apoi urmă:

– Eu sunt fiul unui preot din Alexandria, de neam princiar, și mi s-a dat o educație conformă cu rangul meu. Dar de timpuriu încă, m-a cuprins nemulțumirea. O dogmă a religiei noastre spune că sufletul, după moartea omului, trece iar prin toate treptele creațiunii, până la cea mai desăvârșită, care e omul. Atunci am auzit despre o împărăție a lumii, în care credeau persanii, un paradis unde ajung numai cei buni. Gândul la aceasta nu m-a mai părăsit; ziua și noaptea reflectam și comparam ideile despre veșnica migrație cu acelea despre viața eternă. În cele din urmă, am ajuns la convingerea că moartea nu poate însemna decât o despărțire a celor buni de cei răi, că cei din urmă sunt meniți pieirii, iar cei dintâi se ridică într-o viață mai înaltă, nu trec în Nirvana, viața de vis neștiutor de nimic a lui Buddha, o Melchior, și nici în lumea de jos, spre o viață poate mai bună, cum învață religia grecilor, o Gaspar, – ci într-o viață de fericire eternă, o viață cu Dumnezeu!

– Această descoperire m-a îndemnat să mă întreb: pentru ce adevărul să rămână un secret al preoțimii? Filosofia ne adusese, în sfârșit, toleranța și libertatea ideilor. În locul lui Ramses, domnea în Egipt Roma. Într-una din zile mă dusei într-unul din cartierele cele mai populate ale Alexandriei și predicați. Ascultau oameni de la răsărit și de la apus. Discipoli, în drum spre bibliotecă, unde să-și îmbogățească cunoștințele, preoți din Serapeion, haimanale de la

muzeu, public de la alergări, țărani din Rhakotis – o mulțime pestriță – se oprirea să mă asculte. Le vorbii de Dumnezeu, de suflet, de dreptate și nedreptate, despre cer și despre răsplata vieții virtuozitate. Pe tine, o Melchior, te-ar fi ucis cu pietre; auditorii mei fură mai întâi miraj, apoi începura să rădă. Mai încercai o dată; mă acoperiră cu ocări, îmi blestema Dumnezeu și-mi luara în răs Cerul. Ca să nu-mi pierd vremea degeaba, i-am lăsat acolo.

Egipteanul oftă adânc:

– Dușmanul cel mai mare al omului, e omul.

Baltazar reluă, după o tăcere:

– M-am gândit mult la cauza insuccesului meu, și în sfârșit am găsit-o. În susul râului, cale de o zi de la oraș, e un sat, în care locuiesc păstori și grădinari. Am închiriat o barcă și m-am dus acolo. Seara, am adunat în jurul meu pe toți locuitorii, bărbați și femei, cei mai săraci între săraci. Le-am predicat și lor cum făcusem în Alexandria. Ei n-au răs. În seara următoare le-am vorbit iar, și ei au crezut și s-au bucurat și au povestit mai departe cele auzite. La a treia întrunire, am întemeiat un grup de rugăciune. Apoi, m-am întors în oraș. Mergând, îmi ziceam: Dacă vrei să îndrepti omenirea, nu te duce la cei puternici și bogați; du-te la cei cu paharul bucuriilor gol, la cei săraci și umiliți! Mi-am făcut atunci un plan, căruia voiam să-mi dedic viața. Mai întâi mi-am pus la adăpost marea mea avere, ca s-o am la dispoziție de câte ori ar fi fost necesar să vin în ajutorul nevoiașilor. Apoi, fraților, am călătorit în sus și-n jos pe Nil, propovăduind satelor, și tuturor triburilor, credința într-unul singur Dumnezeu. Au trecut ani... Mă muncea gândul că opera mea ar putea să moară cu mine. Cum ar putea ea să continue?... Cu acest gând, am părăsit, ca și voi, fraților, lumea mare și am căutat un adăpost retras, unde să pot fi singur cu Dumnezeu. Am călătorit pe Nil în sus, și am ajuns în mijlocul Africii necunoscute. Acolo este un munte, de unde purced izvoarele Nilului. Mai mult de un an mi-a fost adăpost. Fructele palmierilor îmi hrăneau corpul, rugăciunea sufletul. Într-o noapte rătăceam în dumbrava de pe țărmul lacului și mă rugam: „Lumea trage de moarte. Când vei veni, o Doamne? Să nu-mi fie dat oare să văd mântuirea?” ...Stelele se oglindeau în apă. Una din ele păru a-și părăsi locul și a se înălța peste întinderea apei; lumina-i strălucitoare mă orbea. Apoi se mișcă spre mine și se opri drept deasupra capului

meu. Căzui la pământ și-mi acoperii fața. O voce suprapământescă îmi vorbi: „Faptele tale bune au biruit. Binecuvântat să fii, fiu al lui Mizraim! Mântuirea se apropie. Cu alți doi, care vin din țări depărtate, vei vedea pe Mântuitorul și vei da mărturie despre El. De dimineață să te scoli și să grăbești întru întâmpinarea lor. Și când veți ajunge cu toții în sfânta cetate a Ierusalimului, întrebați poporul: Unde e noul-născutul rege al Iudeilor? Căci am văzut steaua Lui la Răsărit și am venit să ne închinăm Lui. Încrede-te în spiritul care te va călăuzi”. Și lumina m-a călăuzit de atunci și până acum. M-a condus pe râu în jos până la Memfis, unde mi-am făcut pregătirile pentru călătoria prin pustiu. Mi-am cumpărat cămila și am venit în grabă peste Suez și Kufie, apoi prin țara Moabiților și Amoniților până aici. Dumnezeu e cu noi, fraților!

Egipteanul se opri, apoi reluă:

– Cu patriarhul care a supraviețuit potopului, au scăpat și cei trei fii ai lui cu familiile lor. Urmașii lor au părăsit patria comună, ca să populeze Pământul. Copiii unuia au trecut în India și în Răsăritul depărtat; urmașii celui de al doilea s-au îndreptat spre nord și în Europa; ai celui de al treilea, în sfârșit, au luat drumul prin pustiu în Africa pe malurile Nilului.

Involuntar, cei trei călători își dădură mâna.

– Nu e asta o minunată afirmare a voinței lui Dumnezeu! exclamă Baltazar. Prin noi, se vor închina Domnului toate popoarele Pământului. Și când ne vom despărți, va merge prin toată lumea vestea că Cerul nu poate fi cucerit cu sabia, nici cu înțelepciunea omenească, ci numai prin credință, iubire și fapte bune.

Urmă o tăcere adâncă; bucuria ce le umplea inima le aducea lacrimi în ochi.

Își descleștară mâinile și ieșiră din cort. Tăcere adâncă domnea de jur împrejur. Soarele cobora.

După câțva timp, prietenii desfăcură cortul, încălecară și-și luară drumul drept spre vest.

Luna răsărea cu încetul; deodată, înaintea călătorilor apărură lumina înflăcărată. Cuprinși de un fior sfânt, strigară cu toții:

– Steaua! Steaua! Dumnezeu e cu noi!